

COME
RES

Advancing Renewable
Energy Communities

SEKMĒT ATJAUNOJAMĀS ENERĢIJAS KOPIENAS

Esam tuvu, bet mērķis vēl nav sasniegts

Elektroenerģijas iekšējās tirgus direktīvas (2019/944/ES) un pārskatītās Atjaunojamo energoresursu direktīvas (2018/2001/ES, turpmāk AED II) nosacījumu pārņemšanas termiņi dalībvalstu tiesību aktos jau ir pagājuši. Šai laikā ir bijis saistoši sekot līdzi norisēm, kā valstis veic būtiskas izmaiņas enerģijas tirgus modeļos, lai enerģētikas sektora pārkārtošanā iekļautu vairāk iedzīvotāju virzītas iniciatīvas. Tomēr vajadzīgās izmaiņas un veicinošo satvaru veidošana vēl aizvien notiek ļoti dažādos ātrumos, nevienai dalībvalstij nerasniedzot tādu pārņemšanas pakāpi, kas nodrošinātu visu minētajās direktīvās iekļauto nosacījumu pārņemšanu.

Vai direktīvu pārņemšanas termiņi varētu būt bijuši pārāk ambiciozi, ņemot vērā valstu enerģijas tirgu politisko, tehnisko un ekonomisko sarežģītību? Neraugoties uz to, atjaunojamās enerģijas kopienas (turpmāk - AEK) turpina attīstīties, un iedzīvotāji, mazie un vidējie uzņēmumi (MVU), publiskās pārvaldes iestādes un citi enerģijas tirgus dalībnieki gaida un aicina šo nepieciešamo veicinošo satvaru izstrādi un ieviešanu veikt cik vien ātri iespējams.

Kā uzsvērts COME RES projekta veiktajā [salīdzinošajā novērtējumā par AEK attīstību veicinošajiem satvariem un atbalsta shēmām COME RES projekta valstīs](#) "uz jautājumu par to, vai valsts ir uz pareizā ceļa, atbildi var gūt, nevis spriežot pēc AED II attiecīgo pantu burtiskas pārņemšanas, bet drīzāk ņemot vērā labvēlīgas enerģijas tirgus vides esamību, AED II nosacījumu veiksmīgu iedzīvināšanu konkrētās valsts kontekstā un piemērotu AEK atbalstošu pamatnosacījumu izveidi".

Tādēļ šajā politikas pārskatā ir īsi apkopots progress saistībā ar AED II nosacījumu attiecībā uz AEK (direktīvas 2.16 un 22. pantu) pārņemšanu un ieviešanu kopš 2021. gada februāra. Pārskats sniedz gan apkopojošu informāciju kā kopumā noris attiecīgo definīciju pārņemšana, veicinošo satvaru izveide, atbalsta shēmu un instrumentu izstrāde, gan arī iekļauj konkrētus piemērus no COME RES projekta valstīm.

Autori: Artūrs Hinšs [Arthur Hinsch],
Kārstens Rotbolers [Carsten Rothballer],
ICLEI Europe un Mihaels Krugs [Michael
Krug], Maria-Rosāria Di Nuči [Maria-Rosaria
Di Nucci], FUB

Redaktors: Lūsija Rasela [Lucy Russell],
ICLEI Europe

Pamatojoties uz [COME RES projekta 7.1
nodevumu "Salīdzinošs novērtējums par
AEK attīstību veicinošiem satvariem un
atbalsta shēmām"](#) (angļu valodā), kura
autori ir Mihaels Krugs un Maria Rosāria Di
Nuči, Berlīnes Brīvā universitāte (FUB)

Tulkojums un redakcija latviešu valodā:
Māra Sosāre, Aija Zučika, LVIF, Ivars
Kudreņickis, Gaidis Klāvs, FEI.

Savukārt detalizētu pārskatu par katru no COME RES projekta deviņām valstīm – Beļģiju (Flandriju), Vāciju, Itāliju, Latviju, Nīderlandi, Norvēģiju, Poliju, Portugāli un Spāniju – var skatīt COME RES projekta sagatavotajā “Salīdzinošajā novērtējumā par AEK attīstību veicinošajiem satvariem un atbalsta shēmām”.

ATJAUNOJAMO ENERĢIJAS KOPIENU DEFINĪCIJA

Ilzņemot Poliju un Norvēģiju, visās citās COME RES projekta valstīs AEK definīcija ir juridiski nostiprināta un tā vismaz daļēji atbilst AED II 2. panta 16. punktā noteiktajiem kritērijiem. Tomēr šķiet, ka priekšroka visbiežāk tiek dota burtiskai direktīvas definīcijas pārņemšanai. Norvēģija nav juridiski nostiprinājusi AEK definīciju, bet, tā kā tā nav ES dalībvalsts, Norvēģijai nav saistoši AED II noteiktie pārņemšanas termiņi. Tomēr, kaut arī lielākajā daļā COME RES projekta valstu ir panākts labs progress AEK un arī ledzīvotāju enerģijas kopienu (turpmāk - IEK) nacionālo definīciju juridiskajā

nostiprināšanā, tas ne vienmēr nozīmē arī veicinošu satvaru un atbalsta shēmu izveidi.

Starp COME RES projekta valstīm ir ievērojamas atšķirības AED II definīciju pārņemšanas ziņā un kā AEK tiek juridiski nostiprināta. Kamēr, piemēram, Nīderlande plāno apvienot AEK un IEK vienotā “enerģijas kopienas” definīcijā, citās valstīs, piemēram, Itālijā, katrai no tām ir sava juridiskā definīcija. Vācija kā AEK ekvivalentu terminu izmanto jau esošo juridisko terminu “iedzīvotāju enerģētikas uzņēmumi”, kurā ir ietverta gan tikai tehnoloģiskā puse.

Turpmākajā diagrammā ir sniegts pārskats par AEK definīcijas pārņemšanas statusu deviņās COME RES projekta valstīs. Skala no 0 līdz 5 norāda to, cik lielā mērā valstis ir nostiprinājušas savos tiesību aktos AEK definīcijas dažādus aspektus, kurus nosaka AED II, un vai joprojām pastāv šķēršļi to ieviešanai.¹

¹ Detalizētu skaidrojumu par vērtību piešķiršanu salīdzinošā novērtējuma veikšanai skatīt 7.1. nodevuma pielikuma tabulā.

	Beļģija (Flandrija)	Vācija	Itālija	Latvija	Nīderlande	Polija	Portugāle	Spānija	Norvēģija
Atvērtība dalībai	●	○	●	○	○	○	●	●	○
Brīvprātīga dalība	●	○	○	○	○	○	●	●	○
Faktiska kontrole	●	●	●	○	○	○	●	○	○
Teritoriālā saistība	○	○	●	○	○	○	●	○	○
Autonomija	○	●	○	○	○	○	○	○	○
Primārais darbības mērķis	●	○	●	○	○	○	○	○	○
Galvenās darbības	●	○	●	○	○	○	●	○	○
Enerģijas kopīgošana	○	○	○	○	○	○	○	○	○
Piekluve visiem enerģijas tirgus darbības veidiem	○	○	○	○	○	○	○	○	○

Adaptēts no: Krug et al, 2022, COME RES projekta 7.1. nodevums

Vērtību skala:

0

1

2

3

4

5

Vairākās no analizētajām COME RES projekta valstīs ir vērojama liela elastība attiecībā uz AEK juridiskajām formām. Tomēr visās tajās ir vismaz minimāli garantētas, ka peļņas gūšana nav primārais AEK darbības mērķis un tiek nodrošināts sociāls ieguvums.

LATVIJĀ ...

AEK juridiskās formas var būt ļoti dažādas. Ja AEK ir kapitālsabiedrība, tās statūtos noteiktie mērķi atbilst AEK mērķiem, tā iegūto peļņu nesadala un neizmaksā dividendēs, bet iegulda statūtos noteikto mērķu sasniegšanai.

Lielākajā daļā COME RES projekta valstu ir skaidri noteikti **atvērtas un brīvprātīgas dalības principi**, pie kam dalībnieki var būt tikai fiziskas personas, MVU un vietējās pārvaldes iestādes. Nīderlandē AEK dalībniekiem nav atļauta saimnieciskā darbība - ražot, uzglabāt vai pārdot enerģiju. Citas valstis ir noteikušas līdzīgus ierobežojumus privāto uzņēmumu līdzdalībai.

Faktiska kontrole lielākoties ir definēta tikpat vispārīgā veidā, kā tā ir definēta AED II, bez jebkādas papildu detalizācijas. Vācijā nesen, 2022.gada jūlijā, pieņemtie grozījumi Atjaunojamo energoresursu likumā nosaka, ka vismaz 75% balsstiesību turētājiem jābūt fiziskām personām, kuras dzīvo viena pasta indeksa teritorijā, kura pilnībā vai daļēji aptver 50 kilometru rādiusu ap atjaunojamās enerģijas ražotni.

Prasība, ka AEK dalībniekiem jāatrodas atjaunojamās enerģijas ražotnes **tuvumā**, ir radījusi ievērojamu skaitu dažādu interpretāciju, jo AED II teritoriālās saistības jēdziens nav plašāk izvērst. Līdz ar to vairākas valstis nolēma precizēt teritoriālās saistības noteikumus, pieņemot papildu tiesību aktus tajos nosakot ģeogrāfisku un/vai tehnisku kritēriju AEK dalībnieku teritoriālajai saistībai ar atjaunojamās enerģijas ražotni.

Faktiskās kontroles un teritoriālās saistības elementi ir cieši saistīti, jo AED II nosaka, ka AEK "faktiski kontrolē kapitāldaļu turētāji vai biedri, kas atrodas tādu atjaunojamās enerģijas projektu tuvumā, kuri pieder AEK un kurus tā attīsta".

VĀCIJĀ ...

teritoriālās saistība (tuvums) ir noteikts, izmantojot ģeogrāfisku kritēriju, lai saskaņotu to ar faktiskās kontroles elementu, bet lielākajā daļā citu valstu ir iekļauts arī tehniskais kritērijs.

ITĀLIJĀ, PORTUGĀLĒ UN SPĀNIJĀ ...

ir izvirzītas papildu prasības par to, kā AEK dalībnieku ēkas/iekārtas tiek pieslēgtas attiecīgi zemsprieguma, vidēja sprieguma vai augstsprieguma tīkliem.

Vairumā COME RES projekta valstu AEK pārvaldes principos ir paredzēta **autonomija**, bet nacionālajos tiesību aktos nav nekādu norādījumu par to, ko tas nozīmē praksē. Visticamāk, ka autonomijas princips tiks saistīts ar faktisku kontroli. Vācijā “iedzīvotāju enerģētikas uzņēmuma” dalībniekam vai akcionāram nav atļauts būt vairāk nekā 10% balsstiesību turētājam. Nīderlande apsver iespēju noteikt principu “viens cilvēks – viena balss” attiecībā uz kooperatīviem un min iespēju noteikt maksimālo akciju skaitu uzņēmumā vai uzņēmumu grupā, vai tālāku balsstiesību sadalījumu. Tomēr vēl nav skaidrs, vai tas patiešām tiks ieviests Nīderlandes tiesiskajā regulējumā par AEK.

Primārais AEK darbības mērķis lielākoties ir skaidri definēts, gandrīz burtiski ievērojot AED II formulējumu “kopēju vides, ekonomisko vai sociālo ieguvumu nodrošināšana saviem dalībniekiem/kapitāla daļu turētājiem un/vai vietējām teritorijām, kurā AEK darbojas”, bez turpmākas detalizācijas.

Kopumā COME RES projekta valstis uzskata, ka AEK var darboties **apkures/dzesēšanas un no atjaunojamiem resursiem iegūtas gāzes sektoros**. Vācijā, lai gan nepastāv juridiska saistība starp AEK un siltumapgādi/dzesēšanu, daudzas Vācijas enerģijas kopienas jau iesaistās attiecīgajās darbībās. Nozaru aptveri var nodrošināt arī ar konkursa noteikumu palīdzību, kā tas ir Spānijā.

DARBĪBAS ENERĢIJAS TIRGŪ

Paredzams, ka AEK kļūs par ES dalībvalstu enerģijas tirgu neatņemamu daļu. Lai tas notiktu, AEK ir jāpiešķir daudzas tiesības, kas saistītas ar tirgus darbībām. Kopumā ir vērojams progress, bet dažās valstīs vēl joprojām ir jāsastopas ar nopietnām grūtībām, lai nodrošinātu AEK lielākas iespējas kļūt par pilnvērtīgiem enerģijas tirgus dalībniekiem.

Vairumā COME RES projekta valstu AEK tiesības nodarboties ar atjaunojamās enerģijas ražošanu, patērēšanu, uzglabāšanu un pārdošanu ir skaidri formulētas. Tomēr Vācijā, kaut arī šādas darbības tiek veiktas, šķiet, tās atrodas pelēkā zonā - tajās iesaistās daudzi iedzīvotāju enerģētikas uzņēmumi, kaut arī tiesību aktos tas tiešā veidā nav atļauts (vai arī netiek veicināts). Polijā jau iepriekš ir bijis spēkā veicinošs regulējums “enerģijas klasteru” un “enerģētikas kooperatīvi” darbībai, bet šie noteikumi nav pārņemti attiecībā uz AEK, un Polijas Atjaunojamo enerģijas resursu likumā ir noteikti ievērojami ierobežojumi. Norvēģijā, lai gan AEK nav definētas, ir paredzams, ka 2022. gadā tiks pieņemti jauni noteikumi, kas ļaus kopīgot elektrību vienā un tajā pašā īpašumā (bet ne vairāku īpašumu starpā).

Tikai dažās valstīs AEK var tieši vai netieši būt elektroenerģijas **sadales tīklu īpašnieki vai sadales sistēmas operatori**.

VĀCIJĀ ...

ir dažas šādas iniciatīvas attiecībā uz elektroenerģijas sadales tīkliem, neraugoties uz to, ka ar AED II saistītie tiesību akti nav pilnībā pārņemti. Nīderlandē tiesības ir ieviestas, bet šķiet, ka enerģijas kopienas nav ieinteresētas darboties kā elektroenerģijas sadales sistēmu operatori. Portugālē ir dažas IEK, kurām pieder elektroenerģijas sadales tīkli un kuras tos ekspluatē.

Izņemot Vāciju, Poliju un Norvēģiju, visās analizētajās valstīs ir virzība uz **kolektīvā pašpatēriņa** veicināšanu ēkas, tajā skaitā daudzdzīvokļu māju līmenī. Galvenās atšķirības starp valstu shēmām ir saistītas ar atšķirībām maksājumu apmērā par tīkla pakalpojumiem, nodokļu maksājumos, tajā skaitā PVN, un citām publiskajām saistībām.

Kolektīvais pašpatēriņš ir tieši saistīts ar enerģijas kopīgošanas konceptu. Spānija, piem. ļauj kopīgot enerģiju, bet tikai saskaņā ar tām tiesībām un pienākumiem, kas ietilpst kolektīvā pašpatēriņa shēmā. Kopumā COME RES projekta valstīs ir vērojama pozitīva tendence atļaut enerģijas kopīgošanu, lai gan virzība uz tās ieviešanu ir lēna.

SPĀNIJĀ ...

Jau iepriekš ir bijis plašs kolektīvā pašpatēriņa (KPP) satvars, kas ļauj klientiem kopīgot elektrību. Šobrīd praksē, tā kā AED II nav pilnībā vēl pārņemta, lielākā daļa pašreizējo AEK izmanto KPP tiesisko regulējumu. Tomēr KPP shēmas darbojas tikai 500 metru rādiusā no ražošanas avota, un patērētājiem jābūt pieslēgtiem vienam un tam pašam tīkla segmentam pie attiecīgās zemsprieguma transformatoru stacijas. Šajā gadījumā maksa par tīkla pakalpojumiem netiek iekasēta, kaut arī jāmaksā PVN un citi maksājumi. Reģiona līmenī vairākas autonomās kopienas un pašvaldības veicina pašpatēriņa shēmu izveidi, piešķirot dotācijas, subsīdijas un atbrīvojumu no nodokļiem.

ĪDZĪGA SITUĀCIJA IR VĒROJAMA PORTUGĀLĒ ...

kur kolektīvais pašpatēriņš arī neparedz prasību izveidot juridisku personu, kas daudziem var radīt priekšstatu par iniciatīvu, kura būtu alternatīva AEK, bet ar vienkāršākām procedūrām.

BELĢIJĀ ...

pašlaik ievieš tiesisko regulējumu enerģijas kopīgošanai. Kopš 2022. gada 1. janvāra ir iespējams kolektīvs pašpatēriņš vienā ēkā. Kopš 2022. gada 1. jūlija ir atļauta tirdzniecība pēc shēmas "līdzīgs līdzīgam". No 2023. gada 1. janvāra enerģijas kopīgošana būs atļauta enerģijas kopienas ietvarā starp tās dalībniekiem.

Paredzams, ka četrās no piecām Flandrijas provincēm tiks uzsākti trīs pilotprojekti: viens no tiem tiks īstenots daudzdzīvokļu mājā ar uz tās jumta novietotiem saules PV paneļiem, viens - uzņēmumā, iesaistot tā darbiniekus, un viens — pašvaldībā (sociālajā dienestā), iesaistot sociāli neaizsargātas mājsaimniecības. Pilotprojektu nolūks ir mācīties no šķēršļiem un problēmām, kuras rodas praksē, īstenojot enerģijas kopīgošanu plašākā mērogā.

ITĀLIJĀ ...

elektroenerģiju var kopīgot vienā un tajā pašā tirgus apgabalā, ja vien kopīgošanā iesaistīto dalībnieku ēkas/iekārtas ir pieslēgtas vienai un tai pašai primārajai apakšstacijai. Itālijā ir ieviesti ekonomiskie stimuli elektrības kopīgošanai. AEK, kā elektrības ražotājs, saņem 110 EUR/MWh maksājumu par kopīgošanai nodoto elektrību un, papildus tam, AEK tiek atmaksāta elektrības tīkla tarifa mainīgā daļa (tīkla lietošanas neizraisīto izmaksu atlīdzināšana) 9 EUR/MWh.

VEICINOŠIE SATVARI

Līdz šim daudzas darbības, kuras ir tiesīgas veikt AEK un IEK atbilstoši AED II, daudzās COME RES projekta valstīs vēl nav iespējamas. To īstenošanu traucē, piemēram, atbilstoša tirgus regulējuma trūkums, tehniski ierobežojumi (piemēram, patērētāji nav pietiekami nodrošināti ar viedajiem skaitītājiem) vai nepietiekama pieeja būtiski svarīgiem datiem. Juridiskais, tehniskais un finansiālais atbalsts ir būtiski faktori sekmīgai AEK attīstībai. Sarežģītas tehniskās un administratīvās procedūras, tostarp apgrūtināši un ilgstoši atļauju piešķiršanas un licencēšanas procesi, ir galvenais šķērslis AEK un citiem tirgus dalībniekiem daudzās valstīs.²

Dalībvalstīs rit darbs pie nepieciešamo veicinošo satvaru veidošanas, kaut arī ne vienmēr tas notiek pietiekamā ātrumā.

Joprojām ir garš saraksts ar nepamatotiem šķēršļiem AEK attīstībai, neļaujot tām kļūt par neatkarīgākām un

aktīvākām enerģijas tirgus dalībniecēm. Tas ir saistīts ne tikai ar **tehniskiem šķēršļiem** (piemēram, saistībā ar tīklu izmantošanu un enerģijas kopīgošanu), bet arī ar tehnisko, administratīvo un licencēšanas procedūru **ļoti lielo sarežģītību**. Jārisina tādi jautājumi kā **zināšanu un kompetences trūkums** iedzīvotāju un publiskā sektora iestāžu vidū, cilvēkresursu trūkums un **nepietiekama piekļuve finansējumam**. Daudzās COME RES projekta valstīs AEK attīstību joprojām kavē **ilgstošā nenoteiktība**, ko rada AED II nepilnīgā pārņemšana.

Turpmākajā diagrammā parādīts, cik lielā mērā deviņās COME RES projekta valstīs ir izveidots tiesiskais ietvars, kas nosaka AEK veicinošu satvaru izstrādi.

² Plašāka informācija par šķēršļiem, ar ko saskaras AEK, ir sniegta COME RES projekta 2.3 nodevumā "Synthesis case studies of drivers and barriers" ("Veicinošo faktoru un šķēršļu izpēti apkopojums")

	Beļģija (Flandrija)	Vācija	Itālija	Latvija	Nīderlande	Polija	Portugāle	Spānija	Norvēģija
AEK šķēršļu/potenciāla novērtējums	●	○	○	○	●	○	○	○	○
Normatīvie/administratīvie šķēršļi; procedūras	○	●	●	○	●	●	●	○	●
Integrācija telpiskajā plānošanā	○	○	○	○	○	○	○	○	○
Integrācija pilsētvides infrastruktūras plānošanā	○	○	○	○	○	○	○	○	○
Sadarbība ar sadales sistēmas operatoru	○	○	○	○	○	○	○	○	○
Pārredzama izmaksu un ieguvumu analīze	○	○	○	○	○	○	○	○	○
Uz izmaksām pamatota maksa par tīkla pakalpojumiem	○	○	○	○	○	○	○	○	○
Nediskriminējoša attieksme	○	○	○	○	○	○	○	○	○
Pieejamība visiem patērētājiem	○	○	○	○	○	○	○	○	○
Piekļuve finansējumam	○	○	○	○	○	○	○	○	○
Piekļuve informācijai	○	○	○	○	○	○	○	○	○

Adaptēts no: Krug et al, 2022, COME RES projekta 7.1. nodevums

Vērtību skala:

Visas COME RES projekta valstīs saskaras ar risku, ka trūkst pietiekamas kontroles pār struktūrām, kas sevi sauc par "energokopienām". Tajā pašā laikā visās valstīs AEK veidošanas joprojām kavē pārāk sarežģītas licencēšanas un reģistrācijas procedūras.

Lai nodrošinātu, ka AEK var pienācīgi piekļūt tīklam un veikt savas darbības, ir svarīgi, lai sadales sistēmu operatori (SSO) sadarbotos ar AEK. Vairumā gadījumu īpaši noteikumi šīs sadarbības veicināšanai netika konstatēti, izņemot atzīmēšanas vērtos Beļģijas (Flandrijas), Nīderlandes un Portugāles gadījumus.

VĀCIJĀ ...

parasti visiem atjaunojamās enerģijas projektiem, kuri ir savstarpēji līdzīgi pēc izmantotās tehnoloģijas un jaudas, piemēro vienu un to pašu atļauju izsniegšanas procedūru neatkarīgi no īpašumtiesību veida. Tāpat kā vairākās citās analizētajās valstīs, atļauju izsniegšana projektiem parasti ir sarežģīts un ilgs process. Nesen, 2022. gada jūlijā, veiktajos grozījumos Atjaunojamo energoresursu likumā ir noteikts atbrīvojums no izsoļu sistēmas piemērošanas vēja enerģijas ar jaudu ≤ 18 MW un saules PV ar jaudu ≤ 6 MW projektiem, kurus attīstījuši iedzīvotāju enerģētikas uzņēmumi, tādējādi samazinot riskus un administratīvo nastu šīm enerģijas kopienām.

BEĻĢIJĀ (FLANDRIJĀ) ...

enerģijas kopienām ir jāpaziņo par savu esamību regulatoram. Paziņojumā jānorāda, kā enerģijas kopiena atbilst nepieciešamajiem kritērijiem (brīvprātīga dalība, autonomija, kontrole, īpašumtiesības, darbības mērķi). Viens no reģistrācijas sistēmas trūkumiem ir tas, ka nav prasības darīt šo informāciju pārredzamu. Reģistrēto AEK un IEK saraksts ir pieejams regulatora tīmekļa vietnē, bet nav skaidrs, cik bieži šis saraksts tiek atjaunināts.

FLANDRIJAS SSO, FLUVIUS, UN NĪDERLANDES SSO ...

(pēc jaunā Enerģētikas likuma stāšanās spēkā) ir noteikts juridisks pienākums veikt darījumus, kas saistīti ar enerģijas kopīgošanu un pārdošanu. Abās valstīs SSO ir jāreģistrē dažādie enerģijas apmaiņas veidi, jāpārbauda atsevišķi dalības nosacījumi, piemēram, vai digitālais skaitītājs darbojas ik pa piecpadsmi minūtēm un ziņo enerģijas piegādātājam par iepirkto, tīklā nonākušo un kopīgto enerģijas apjomu.

Ir maz liecību tam, ka COME RES projekta valstīs būtu noteikti **izdevīgi tarifi par tīkla pakalpojumiem**, kuri tiktu piemēroti AEK. Iemesls, visticamāk, ir bažas par to, ka labvēlības režīms AEK dalībniekiem varētu radīt negatīvu finansiālu ietekmi uz tiem patērētājiem, kuri nav enerģijas kopienas dalībnieki. Būtisks izņēmums ir Portugālē, kur tīkla pakalpojumu tarifs konkrētos apstākļos netiek piemērots AEK un kolektīvā pašpatēriņa shēmām. Itālija nodrošina finansiālus stimulus elektrības kopīgošanai.

Joprojām var novērot zināmu **diskriminējošu attieksmi**. Polijā enerģijas kooperatīvi var atrasties tikai lauku pašvaldībās un pilsētās ar lauku teritoriju, un arī Spānijas noteikumus, ar kuriem AEK darbība tiek attiecināta tikai uz zemsprieguma tīklu vai arī ierobežota 500 m metru attālumā līdz atjaunojamās enerģijas ražošanas avotiem, varētu uzskatīt par diskriminējošiem.

LATVIJĀ ...

nesen veiktajos Enerģētikas likuma un Elektroenerģijas tirgus likuma grozījumos ir uzsvērts, ka diskriminējoša attieksme nav pieļaujama. Elektroenerģijas tirgus likums nosaka, ka valsts pārvalde, plānojot jaunus politikas pasākumus, nodrošina elektroenerģijas kopienām vienlīdzīgas tiesības līdz ar citiem tirgus dalībniekiem pieteikties dalībai valsts atbalsta shēmās. Minētie grozījumi arī nosaka, ka elektroenerģijas kopīgošana neskar iesaistīto pušu kā galalietotāju, ražotāju, tirgotāju vai agregatoru tiesības un pienākumus.

Parasti **atvērtība** visu patērētāju dalībai ir skaidri noteikta. Dažu valstu, piemēram, Itālijas un Portugāles, tiesību aktos pat ir tieši minētas māsaimniecības ar zemiem ienākumiem un neaizsargātās māsaimniecības. Spānijas Nacionālajā stratēģijā cīņai pret enerģētisko nabadzību 2019.—2024. gadam ir noteikts, ka starp pasākumiem, kas cīņā pret enerģētisko nabadzību ir jāapsver vidējā termiņā un ilgtermiņā, ir siltumenerģijas un/vai elektroenerģijas kolektīvā pašpatēriņa veicināšana. Vairākās valstīs virknē esošajos enerģijas kooperatīvos jau tagad rit aktīvs darbs pie pasākumiem, kas veicinātu maznodrošinātu un neaizsargātu patērētāju iesaistīšanos.

Nereti ir pieejamas vai tiek izstrādātas īpašas finansēšanas shēmas AEK vajadzībām, tajā skaitā riska kapitāla nodrošināšanai. Dažos gadījumos (apgrozības fondi Vācijā un Nīderlandē) finansiālais atbalsts ir jāatmaksā, ja attiecīgais projekts tiek īstenots, bet citos gadījumos šāda atmaksa nav paredzēta.

Lielākajā daļā COME RES projekta valstu ir plānots nodrošināt enerģijas kopienā **īpaši paredzētu finansiālu atbalstu**.

ITĀLIJĀ ...

nodrošina bezprocentu finansējumu līdz 100% no attiecināmajām izmaksām enerģijas kopienai veidošanai un tehnoloģiju finansēšanai mazās pašvaldībās. Nacionālajā Atveseļošanas un noturības mehānisma plānā tiks nodrošināti vairāk nekā 2 miljardi eiro, lai kopumā uzstādītu 2000 MW lielu jaunu elektroenerģijas (saules PV) ražošanas jaudu pašvaldībās ar mazāk nekā 5000 iedzīvotājiem, jo īpaši tajās, kurās ir vislielākais iedzīvotāju skaita samazināšanās risks.

PORTUGĀLĒ UN SPĀNIJĀ ...

arī tiek veidotas finansēšanas programmas enerģijas kopienām ar nacionālo Atveseļošanas un noturības mehānisma plānu starpniecību.

VĀCIJĀ ...

federālā valdība ir nolēmusi izveidot finansiālā atbalsta shēmu iedzīvotāju enerģētikas uzņēmumiem vēja enerģijas jomā, iedvesmojoties no līdzīgām darbībām Vācijas federālo zemju līmenī.

Papildus šim finansiālajam atbalstam steidzami jāstrādā pie **spēju veidošanas un piekļuves informācijai nodrošināšanas**. Vairākās valstīs vietējām, reģionālajām un/vai nacionālajām enerģētikas aģentūrām vai citiem publiskā sektora dalībniekiem ir ļoti būtiska loma informācijas sniegšanā un spēju veidošanā enerģijas kopienām, tostarp AEK.

AED II nosaka, ka publiskā sektora iestādēm tiek sniegts normatīvais un spēju veidošanas atbalsts, kas ļauj tām veicināt un veidot AEK un palīdz tām tajās tieši piedalīties. Tā, publiskā sektora iestādes, piemēram, pašvaldības, ļoti iegūst gan no atbalstoša tiesiskā regulējuma, gan spēju veidošanas atbalsta. Tomēr lielākajā daļā COME RES projekta valstu publiskā sektora iestādēm nav pieejams īpašs tiesiskā regulējuma un spēju veidošanas atbalsts.

SPĀNIJĀ ...

Īpaši šim nolūkam izveidoti kopienu pārveides biroji un finanšu atbalsta instrumenti “CE-Aprende” atvieglos piekļuvi informācijai un veicinās AEK koncepcijas ieviešanu. Savukārt attiecībā uz juridisko un tehnisko atbalstu, finanšu atbalsta instrumenta “CE-Planifica” mērķis ir nodrošināt finansējumu AEK visu tehnisko, juridisko un administratīvo aspektu plānošanai. Turklāt daudziem Spānijas autonomajiem apgabaliem (piemēram, Andalūzijai, Valensijai, Navarrai) ir savi rīcības plāni AEK attīstības veicināšanai. Tas pats attiecas uz daudzām vietējām pašvaldībām, jo īpaši administratīvā un juridiskā atbalsta ziņā.

SPĀNIJĀ ...

ir sagatavoti norādījumi vietējām pašvaldībām. Turklāt plānotie finanšu atbalsta instrumenti “CE-Aprende” un “CE-Oficinas” tiek veidotas ar mērķi radīt atbalsta pasākumu tīklu, kas varētu sniegt atbalstu arī publiskā sektora iestādēm, tostarp izveidojot tam īpaši paredzētus birojus visā Spānijas teritorijā. Savukārt Vācijā šādu atbalstu bieži sniedz federālo zemju valdības, piemēram, ar reģionālo enerģētikas aģentūru starpniecību.

LATVIJĀ EKONOMIKAS MINISTRIJA ...

sadarbībā ar Vides aizsardzības un reģionālās attīstības ministriju plāno publiskot vadlīnijas enerģijas kopienu veidošanai, tostarp ieteikumus publiskām personām par enerģijas kopienu atbalstu un līdzdalību tajās. Portugāle nākotnē varētu tikt izstrādātas līdzīgas vadlīnijas.

ATBALSTA SHĒMAS UN VEICINĀŠANAS PASĀKUMI

Dalībvalstis pakāpeniski veido AEK atbalsta shēmas, gan atzīstot, ka šis darbs tiek veikts dažādos ātrumos un konkrētās atbalsta formas ir atšķirīgas. Spānijas un Itālijas nesēn pieņemtajos nacionālajos Atvērēšanas

un noturības mehānisma plānos atbalsts AEK ir iekļauts atjaunojamo energoresursu izmantošanas veicināšanas stratēģijā. Portugālē atbalsts tiks sniegts, īstenojot jaunāko finansēšanas programmu. Turpmākajā diagrammā parādīts, cik lielā mērā attiecīgās atbalsta shēmas un veicināšanas pasākumi tiek īstenoti COME RES projekta deviņās valstīs.

	Vācija	Beļģija (Flandrija)	Itālija	Nīderlande	Portugāle	Latvija	Polija	Spānija	Norvēģija
AEK paredzētais atbalsts AER atbalsta shēmās	●	○	●	●	○	○	○	●	○
Īpašas shēmas AEK atbalstam	●	○	●	●	●	○	○	●	○
Kvantitatīvi politiskie mērķi AEK attīstībai	○	○	●	●	○	○	●	○	○
Nodokļu atvieglojumi, citi fiskālie pasākumi	○	○	●	○	○	○	○	●	○
Izdevīgi tīkla pakalpojumu tarifi un līdzīgi stimuli	○	○	●	○	●	○	○	○	○

Adaptēts no: Krug et al, 2022, COME RES projekta 7.1. nodevums

Vērtību skala:

0

1

2

3

4

5

Pēdējos gados atbalstam atjaunojamo enerģijas resursu (AER) izmantošanai ievērojami vairāk izmanto **konkurējošus cenas piedāvājumus vai izsoles**. Lai gan to rezultātā kopumā no AER ražotas enerģijas cenu par kWh izdodas samazināt, mazāki dalībnieki, piemēram, enerģijas kopienas, ar grūtībām spēj iekļauties šādā ļoti profesionālā un konkurējošā vidē. Tāpēc nav pārsteigums, ka AED II ir iekļauta prasība, lai dalībvalstis, veidojot AER atbalsta shēmas, ņem vērā AEK specifiku, nodrošinot tām iespēju kā vienlīdzīgām dalībniecēm konkurēt ar citiem tirgus dalībniekiem par atbalstu.

VĀCIJAS, SPĀNIJAS UN BEĻĢIJAS IZSOĻU SHĒMAS ...

arvien vairāk paredz AEK līdzdalību. Vācijā iedzīvotāju enerģētikas uzņēmumu projektiem sauszemes vēja enerģijas (≤ 18 MW) un saules PV enerģijas (≤ 6 MW) jomā tiks noteikts atbrīvojums no pienākuma piedalīties izsolēs. Šiem uzņēmumiem atbalsta pamatā būs tirgus prēmija, piesaistot to pirms gada (saules PV gadījumā) vai pirms diviem gadiem (vēja enerģijas gadījumā) notikušās izsoles rezultātiem.

Spānijā ir izveidotas īpašas lotes, paredzētas tikai iedzīvotāju kolektīvajiem projektiem, kuri izmanto saules PV tehnoloģijas, ja tie izpilda noteiktas kvalificēšanās nosacījumus. Nīderlandē ir īpaša piemaksa – “kooperatīvās enerģijas ražošanas” subsīdija – paredzēta elektrības iepirkumam no AEK.

Beļģijā (Flandrijā) zaļo sertifikātu sistēmu pakāpeniski aizstāj konkurējošie cenu piedāvājumi/izsoles. Izsoles jau tagad piemēro vidējas jaudas saules elektrostacijām un mazas un vidējas jaudas sauszemes vēja parkiem. Flandrijas Ministru padome nolēma paplašināt vidējas jaudas saules elektrostacijas jēdzienu no 25 kW līdz 5 MW, kā apakšskategoriju tajā iekļaujot daudzdzīvokļu ēkas, IEK un AEK.

projekta deviņām valstīm ir noteikti skaidri formulēti kvantitatīvi definēti mērķi enerģijas kopienu attīstībai vai ar šo attīstību saistīti mērķi.

FLANDRIJAS ENERĢIJAS UN KLIMATA PAKTS ...

paredz, ka līdz 2030. gadam uz katriem 500 iedzīvotājiem būs viens atjaunojamās enerģijas kolektīvās ražošanas projekts (piemēram, enerģijas kopiena) un uz katriem 1000 mājokļiem tiks veiktas 50 mājokļu kolektīvās renovācijas.

NĪDERLANDES KLIMATA VIENOŠANĀS ...

izvirza mērķi līdz 2030. gadam panākt, ka 50 % no atjaunojamās enerģijas, kas tiek ražota, izmantojot sauszemē novietotas tehnoloģijas, pieder vietējiem iedzīvotājiem. Šis mērķis ir nesaistošs politisks uzdevums. Tomēr jēdziena “vietējo iedzīvotāju īpašumtiesības” nozīme nav plašāk izvēsta. Polijā nacionālajā Rīcības plānā atjaunojamo energoresursu jomā un Polijas Enerģētikas politikā līdz 2040. gadam ir noteikts mērķis, ka līdz 2030. gadam Polijā būs 1 miljons atjaunojamo enerģiju ražojošu patērētāju un 300 “ilgtspējīgas enerģijas teritoriju” (enerģijas kooperatīvi, enerģijas klasteri un citas struktūras).

Tādās valstīs kā Vācija, Itālija, Nīderlande un Spānija reģionālajam un pašvaldību līmenim ir būtiska nozīme papildu atbalsta sniegšanā AEK, piemēram, izmantojot savas atbalsta shēmas, īpašus iedzīvotāju/kopienas enerģētikas fondus, sniedzot informāciju, konsultāciju pakalpojumus, veidojot sadarbības tīklus un attīstot cita veida spējas. Tā kā reģionālais un pašvaldību līmenis rada ļoti lielu ietekmi uz AEK attīstību un atrašanās vietas izvēli, ir skaidri redzams, ka vairumā valstu arvien lielāku nozīmi gūs daudzlīmeņu dialogs un sadarbība starp publiskās pārvaldes dažādiem līmeņiem. Papildus nacionālajam regulējumam, vairākos Itālijas reģionos tiek izstrādāts reģiona līmeņa tiesiskais regulējums AEK atbalstam. Nīderlandē izmanto policentrisku pieeju, kas paredz, ka par atbalstu AEK ir atbildīgi 30 enerģētikas reģioni.

Konkrētu **politisku mērķu/uzdevumu noteikšana saistībā ar AEK** arī būtu spēcīgs signāls, lai enerģijas kopienas tiktu atbalstītas ilgtermiņā. Tikai dažās no COME RES

SKATPUNKTS

Kopš mūsu Politikas pārskata #02 par AED II pārņemšanas gaitu, publicēta 2021. gada februāris, ir notikušas daudzas pozitīvas pārmaiņas. Nevar noliegt, ka vairākās no COME RES projekta valstīs aizvien vairāk atzīst AEK kā enerģijas tirgus dalībnieka tiesības, lai gan joprojām tam vēl ir daudzi šķēršļi. Kolektīvais pašpatēriņš un enerģijas kopīgošana, proti, galvenie stūrakmeņi, kas ļauj AEK dalībniekiem tieši patērēt saražoto enerģiju, pieaug, bet ne visur. COME RES projekta valstīs attiecīgo pārmaiņu veikšana enerģijas tirgos prasa ievērojamu laiku.

Lai gan ir vērojamas cerību raisošas pārmaiņas, tās rit dažādos ātrumos un ar dažādu apņemību. Dažās valstīs ir senas kopienas enerģijas tradīcijas, citas izmēģina šīs iniciatīvas kā kaut ko relatīvi jaunu. Tāpēc ir patīkami

redzēt, ka arī tās valstis, kurām ir mazāka vēsturiskā pieredze, ļoti aktīvi sāk radīt nepieciešamos nosacījumus kolektīvai rīcībai enerģētikas jomā.

Ir arī ļoti skaidri redzams, ka attiecīgo AED II pantu nosacījumu burtiska kopēšana nacionālajā likumdošanas ietvarā nekādi nav uzskatāma par sekmīgu iespēju AEK attīstības veidošanai, īpaši ņemot vērā lielākas vai mazākas atšķirības dalībvalstu enerģētikas sektora pārvaldībā un tehniskajā infrastruktūrā. Ievērojot to, ka direktīvas pārņemšana ir ļoti aizkavējusies, rodas jautājums, vai direktīvas noteikumos un pārņemšanas termiņos šādas atšķirības, kā arī valstu enerģijas tirgu sarežģītība un tiem piemītošā inerce, ir pietiekami ņemtas vērā.

Kontakti

✉ info@come-res.eu
 🐦 @comeres_eu
 in COME RES project
 🌐 www.come-res.eu

Projekta koordinators

Environmental Policy Research Centre
 Freie Universität Berlin
 Dr. Maria Rosaria Di Nucci

Par šīs publikācijas saturu ir atbildīgi tās autori, un tas ne vienmēr atspoguļo Eiropas Komisijas viedokli. Šis projekts ir saņēmis finansējumu no Eiropas Savienības pētniecības un inovācijas programmas "Apvārsnis 2020" saskaņā ar līgumu Nr. 953040.

Partneri

